

PSYCHOLOGY

Методологічні засади побудови психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників

Ю. П. Шатило

Національний авіаційний університет, г. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: yuliya-shatilo@ua.ru

Paper received 14.07.2016; Accepted for publication 25.07.2016.

Анотація. У статті надаються методологічні засади побудови психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників. Викладено основні підходи та принципи побудови програми, методи та форми навчання, які використовуються для розвитку відповідних комунікативних навичок, які входять до компонентів спілкування в процесі переговорів. В статті викладено зміст, мету та основні етапи психолого-педагогічної програми.

Ключові слова: комунікативні навички, студенти-міжнародники, тренінг, викладач-тренер, розвиток.

Постановка проблеми. Рівень розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників за результатами проведеного дослідження не відповідає вимогам, які висувають роботодавців сфери міжнародних відносин. Розвиток даних навичок, на нашу думку, можливий за рахунок впровадження в навчально-виховний процес нових принципів навчання студентів, які направлені на студента, як ініціатора, замовника освітнянських послуг, як того, хто творить себе як професіонала разом з викладачами вищих навчальних закладів.

Аналіз досліджень та публікацій. Розвиток комунікативної сфери особистості саме в студентські роки є найбільш успішним віці, так як вже сформовані певні комунікативні передумови, вже існує певна закладена база для повноцінного розвитку і на її основі, в той же час існує потенціал для їх подальшого вдосконалення.

Г. С. Костюк розглядає розвиток, як безперервний процес, який виявляється у кількісних змінах людини, тобто збільшення одних і зменшення інших ознак (фізичних, фізіологічних, психічних тощо), розвиток забезпечує якісні зміни. Виникають нові якості, тобто ознаки, властивості, які утворюються в процесі самого розвитку і спричиняють ліквідацію старих [4]. Під розвитку відбувається поетапний процес зміни від нижчого до вищого рівня.

О. М. Лозова стверджує, що «термін «розвиток» цілком небайдужий сучасній людині постмодерну, адже він вбирає в себе найбільш засадничі атрибути епохи: релятивістський світогляд та ідеологію багатоваріантності, плюралістичності розвитку людини... Осмислення змісту терміну «розвиток» з погляду когнітивної психології відкриває перед людством великі можливості для пізнання і самовираження» [7].

Дійсно, в результаті дослідження феномену комунікативних навичок ведення переговорів, було виявлено, що розвиток даних навичок веде за собою пізнання та самовираження майбутніх фахівців з міжнародних відносин у власній професійній діяльності.

Метою статті є надання методологічної бази побудови психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників.

Виклад основного матеріалу. Розробка авторської програми ґрунтується на теоретичних підходах, правилах та принципах розвитку комунікативних навичок ведення переговорів. Описані у попередньому розділі результати дослідження, а також зроблені

нами узагальнення теоретичного матеріалу спонукають до висновку про те, що в основу психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів необхідно покласти такий психолого-педагогічний підхід, що спонукатиме особистість до розвитку потреби в оволодінні даними навичками.

У результаті емпіричного дослідження встановлено значимі статистичні зв'язки між показниками компонентів спілкування в процесі переговорів зокрема та комунікативних навичок ведення переговорів зокрема. Необхідно відмітити, що вищеописані зв'язки є двосторонніми та змішаними між собою, що спонукає нас зупинитися на принципах інтегративного підходу та включити в програму технології, спрямовані на цілісний розвиток особистості.

При підготовці майбутніх фахівців з міжнародних відносин до ведення переговорів необхідно реалізувати особистісний підхід з акцентом на вихованні комунікативної особистості, на формуванні таких якостей, які необхідні йому для успішного здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії: мотивацію і систему переконань; особистісні цінності; якості для здійснення діалогічного спілкування; гнучкість мислення; «як-концепцію» [5]. Важливо використовувати нові методи активного соціально-психологічного навчання (соціально-психологічні тренінги, дискусії, ділові ігри, моделювання та ін.), які б дозволили забезпечити переведення реалізації педагогічних завдань в особистісний зміст діяльності майбутнього соціального працівника, сприяли його творчій самореалізації і формували вміння для ефективного ведення переговорів.

З позиції діяльнісного підходу підготовка майбутніх фахівців з міжнародних відносин до ведення переговорів повинно відбуватися у формі практичних занять з вирішення можливих ситуацій, які можуть виникнути в процесі переговорів, що дозволить майбутньому спеціалісту бачити, розуміти, усвідомлювати, розвивати раціональне професійне мислення. Практична спрямованість на самопізнання і саморозвиток забезпечить високу занурення студентів у навчальну працю і створить спрямованість навчального на розвиток необхідних вмінь та навичок, необхідних для ефективного ведення переговорів.

Здійснений теоретичний аналіз дозволяє нам виділити такі особливості розвитку комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжна-

родників: застосування елементів інтегративного підходу в освіті (поєднання традиційних та інноваційних методів навчання); системний та взаємопов'язаний розвиток усіх трьох компонентів спілкування в процесі переговорів (інформаційно-комунікативного, експресивно-перцептивного та міжособистісного); застосування особистісно-орієнтованого підходу; індивідуалізація та новизна навчання; розвиток комунікативних навичок на основі розвитку комунікативних вмінь за рахунок багаторазового повторення, підкріплюючись відповідними теоретичними знаннями; створення внутрішньої мотивації (розуміння психологічної сутності формування вмінь і навичок комунікації та усвідомлення нерозривного взаємозв'язку між рівнем розвитку комунікативних навичок ведення переговорів та ефективністю професійної комунікативної діяльності); формування у студентів чітких уявлень про сутність та структуру комунікативних умінь та навичок ведення переговорів; розвиток творчого потенціалу особистості студентів; врахування фізіологічних особливостей організму студентів, який досягає оптимальних показників для заняття будь-якою діяльністю з максимальною віддачею.

Обраний нами інтегративний підхід передбачає всі аспекти комплексного розвитку гармонійної, освіченої, цілісної особистості. Системоутворювальним чинником інтегративної освіти є особистісне спрямування навчання, визначення особистості найціннішим об'єктом освітнього процесу; розвиток абсолютно усіх учасників навчального процесу; започаткування особистісного рівня взаємодії суб'єктів.

Теоретичним підґрунтям розробки психолого-педагогічної програми стали погляди науковців щодо методів та форм розвитку комунікативних навичок. Враховано погляд Т. А. Денишич, яка виділяє виходячи з розуміння методу як способу спільної взаємодії викладача і студентів та з урахуванням специфіки процесу формування комунікативних умінь та навичок у вищому навчальному закладі, визначає три групи методів: 1) методи організації й здійснення навчально-пізнавальної й комунікативної діяльності; 2) методи стимулювання розвитку комунікативних умінь і навичок (активні методи навчання); 3) методи контролю й самоконтролю студентів [3]; гармонійне поєднання взаємопов'язаних, але водночас і різних сторін: зовнішня (поведінкова, операційно-технічна) і внутрішня, яка зачіпає ціннісні особливості особистості без якого повноцінна ділова комунікація (А. К. Цагараєва [9]); теорії переконуючого впливу (модель «ідентифікації» К. Берка, теорія традиційної античної риторики А. Бейка, К. Пайка, Р. Янга, біхевіористична екстраполяційна модель Р. Вейсса, теорія комунікативних актів Т. Н'юкомба, балансна теорія переконуючого мовлення Ч. Освуда та ін.; критичне мислення, як важливий інструмент розвитку навичок аргументації (Д. Ж. Турсунбаєва); засади розвитку невербального спілкування М. Аргайла [10], Г. М. Андрєєвої [1], Н. М. Лебедевої [6], В. Ю. Ніколаїчевої [8], О. Б. Бубнової [2]; застосування діалогічних форм навчання; проведення спеціально орієнтованих тренінгів; розвитку відповідних умінь і навичок у процесі самовдосконалення для розвитку вміння слухати (С. М. Амеліна); комплекси

вправ для формування та розвитку навичок інтерпретації вербальних та невербальних засобів спілкування (А. А. Оксютя); принципи студентоцентрованого навчання, в процесі якого відбувається якісна трансформація навчального середовища для студентів, метою якого є поліпшення їх автономії і здатності до критичного мислення на основі результатного підходу: опора на активне навчання; акцент на критичне та аналітичне навчання та розуміння; підвищення відповідальності студента; розширення автономії студента; рефлексивний підхід до процесів навчання й викладання як із боку студента, так і викладача-тренера та ін. Головним завданням викладача-тренера є консультування та мотивування студентів.

Зміст психолого-педагогічної програми спрямований на розвиток ефективних комунікативних навичок ведення переговорів; засвоєння навичок та вмінь як ділового спілкування, так і неформального; формування впевненості в собі та зниження кількості «перешкод» у встановленні емоційного контакту; формування стійкої мотивації до саморозвитку.

Мета програми полягає у поетапному розвитку у майбутніх фахівців з міжнародних відносин комунікативних навичок ведення переговорів.

До програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів увійшли: психолого-педагогічні методи, творчі домашні завдання, відео-лекторії за тематикою програми, інформаційні лекції-бесіди, зустрічі зі спеціалістами з переговорів, групові дискусії, рольові ігри, робота з проблемними ситуаціями, кейс-методи, рефлексивні ігри, соціально-психологічні тренінги, індивідуальні консультації.

Зокрема, інформаційні лекції-бесіди, зустрічі зі спеціалістами з переговорів, направлені на загальне збагачення студентів інформацією про особливості ведення переговорів, роль комунікативних навичок ведення переговорів для майбутньої професійної діяльності студентів.

Рольові ігри орієнтовані на особисте включення студента до групових форм роботи та формування суб'єктності людини по відношенню до провідної діяльності. Засобами розвитку комунікативних навичок ведення переговорів також є групові дискусії, що в свою чергу спонукають до самоаналізу, самооцінки й саморегуляції.

В основу програми покладено тренінг. Саме він, як активна форма соціально-психологічного навчання, являє собою цілісну психолого-педагогічну систему, здатну допомагати людині у глибинному пізнанні себе, своїх умінь та навичок спілкуватись і впливати на інших. Ідея, покладена в основу організації формувального впливу, полягає у створенні навчальних умов, у яких студенти могли б розвинути усі навички та вміння, які увійшли до компонентів спілкування в процесі переговорної діяльності. Створивши умови для їхнього розвитку та вдосконалення, можна суттєво впливати на процес розвитку відповідних комунікативних навичок.

Програма спрямована на створення особливої психологічної атмосфери, яка сприяє прояву особистої активності студентів-міжнародників.

Групова робота спрямована тренером на виправлення недоліків, які було виокремлено на діагностич-

ному етапі, тобто побудові моделі ідеальної поведінки на зовнішньому плані. Розроблена нами програма спрямована на розвиток комунікативних навичок ведення переговорів, завдяки якому змінюється загальна

спрямованість особистісного налагодження ділового спілкування під час переговорної діяльності.

Розроблена нами програма розвитку комунікативних навичок ведення переговорів складається з трьох етапів (див. рис. 1).

Рис. 1. Етапи психолого-педагогічної програми розвитку комунікативних навичок ведення переговорів.

Висновки. Отже, під програмою розвитку комунікативних навичок ведення переговорів ми розуміємо алгоритм дій, що забезпечує розвиток відповідних навичок, які входять до компонентів спілкування в процесі переговорної діяльності. В контексті даного дослідження психолого-педагогічна програма розвитку

комунікативних навичок ведення переговорів у студентів-міжнародників може виступати психологічним інструментарієм, який дасть можливість підвищити рівень відповідних навичок у майбутніх фахівців з міжнародних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г. М. Социальная психология. Третье издание / Г. М. Андреева. М. : Наука, 1994. – 325 с.
2. Бубнова О. Б. Коммуникативные танцы как средство развития навыков невербального общения младших школьников : дис. канд. пед. наук. / О. Б. Бубнова. – Екатеринбург, 2009. 167 с.
3. Денищич Т. А. Развитие коммуникативных умений и навыков будущих фахівців з історії і політології : дис. канд. пед. наук : 13.00.02. / Т. А. Денищич. – Херсонський державний університет. – Херсон, 2012. – 200 с.
4. Костюк Г. С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности / Под ред. Л. Н. Проколюченко. – К. : Рад. шк., 1989. – 608 с.
5. Кручек В. А. Психолого-педагогічні основи міжособистісного спілкування. / В. А. Кручек. – К. : НФКККім. 2011 – 291 с.
6. Лебедева М. М. Политическое урегулирование конфликтов / М. М. Лебедева. – М., 1997. – С. 190.
7. Лозова О. М. Контекстний аналіз вживання категорії «розвиток» у наукових кваліфікаційних працях // International Scientific Journal "Science Rise" № 2 (7). 2015). – С.83-86 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/sciencerrise/article/view/37395/34037>
8. Николаичева В. Ю. Формирование умений невербального общения студентов вуза : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / В. Ю. Николаичева. – Калининград, 2002. – 208 с.
9. Цагараева А. К. Формирование профессиональной коммуникативности студентов средствами иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Владикавказ, 2003 – 152 с.
10. Claude Cellich, Subhash Jain. Practical Solutions to Global Business Negotiations. Business Expert Press. – New York, 2012. – 323 p.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Andreeva G. M. Social Psychology. Third Edition / GM Andreeva. Moscow: Nauka, 1994. – 325 p.
2. Bubnov O. B. Communicative dance as a means of non-verbal communication skills of younger schoolboys: Dis. cand. ped. Sciences. / O. B. Bubnov. – Ekaterinburg, 2009. 167 p.
3. Denischich T. A. Rozvitok komunikativnih umin i navichok maybutnih fahivtsiv s istorii i politologii: dis. cand. ped. Sciences: 13.00.02. / T. A. Denischich. – Kherson Reigning University. – Kherson, 2012. – 200 p.
4. Kostyuk G. S. educational process and mental development of the individual / Ed. LN Prokolenko. – K: I'm glad. wk, 1989. – 608, p.
5. Kruchek V. A. Basics of Psycho-pedagogichni mizhosobistisnogo spilkuvannya. / VA Kruchek. – K.: NFKKKim. 2011 - 291 p.
6. Lebedeva M. M. Political conflict resolution / MM Lebedev. - M., 1997. - S. 190.
7. Lozova O. M. Context analiz vzhivaniya the category "rozvitok" at Naukova Prace kvalifikatsiynih // International Scientific Journal "Science Rise" № 2 (7). 2015). – S.83-86. – [Electron resource]. – Access mode: <http://journals.uran.ua/sciencrise/article/view/37395/34037>
8. Nikolaicheva V. Y. Formation of non-verbal communication skills of high school students: Thesis. cand. ped. Sciences: 13.00.01 / V. Y. Nikolaicheva. – Kaliningrad, 2002. – 208 p.
9. Tsagaraev A. K. Formation of professional communicative students by means of a foreign language: Dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.01: Vladikavkaz, 2003. – 152 c.
10. Claude Cellich, Subhash Jain. Practical Solutions to Global Business Negotiations. Business Expert Press. – New York, 2012. – 323 p.

Development of communication skills in the negotiation of international students Shatylo I.

Abstract. The article provided methodological principles of constructing psychological and educational programs for the development of communication skills in the negotiation of international students. The article reveals the basic approaches and principles of the program, methods and forms of study are used to develop appropriate communication skills, which are components of communication in negotiations. The article shows the content, purpose and main stages of psychological and educational programs.

Keywords: *communication skills, students in international affairs, training, teacher-trainer development.*

Методологические основы построения психолого-педагогической программы коммуникативных навыков ведения переговоров у студентов-международников

Ю. П. Шатило

Аннотация. В статье поданы методологические основы построения психолого-педагогической программы развития коммуникативных навыков ведения переговоров у студентов-международников. Изложены основные подходы и принципы построения программы, методы и формы обучения, которые используются для развития соответствующих коммуникативных навыков, которые входят в компоненты общения в процессе переговоров. В статье изложено содержание, цели и основные этапы психолого-педагогической программы.

Ключевые слова: *коммуникативные навыки, студенты-международники, тренинг, преподаватель-тренер, развитие.*